

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

معاونت پژوهش و فن آوری

به نام خدا مشور اخلاق پژوهش

- با یاری از خداوند سبحان و اعتقاد به این که عالم محضر خداست و همواره ناظر بر اعمال انسان و به منظور پاس داشت مقام بلند دانش و پژوهش و نظر به اهمیت جایگاه دانشگاه در اعتلای فرهنگ و تمدن بشری، ما دانشجویان و اعضاء هیئت علمی واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی متعهد می گردیم اصول زیر را در انجام فعالیت های پژوهشی مد نظر قرار داده و از آن تخطی نکنیم:
- ۱- اصل حقیقت جویی: تلاش در راستای پی جویی حقیقت و وفاداری به آن و دوری از هرگونه پنهان سازی حقیقت.
 - ۲- اصل رعایت حقوق: التزام به رعایت کامل حقوق پژوهشگران و پژوهیدگان (انسن، حیوان و نبات) و سایر صاحبان حق.
 - ۳- اصل مالکیت مادی و معنوی: تعهد به رعایت کامل حقوق مادی و معنوی دانشگاه و کلیه همکاران پژوهش.
 - ۴- اصل منافع ملی: تعهد به رعایت مصالح ملی و در نظر داشتن پیشبرد و توسعه کشور در کلیه مراحل پژوهش.
 - ۵- اصل رعایت انصاف و امانت: تعهد به اجتناب از هرگونه جانب داری غیر علمی و حفاظت از اموال، تجهیزات و منابع در اختیار.
 - ۶- اصل رازداری: تعهد به صیانت از اسرار و اطلاعات محرمانه افراد، سازمان ها و کشور و کلیه افراد و نهادهای مرتبط با تحقیق.
 - ۷- اصل احترام: تعهد به رعایت حریم ها و حرمت ها در انجام تحقیقات و رعایت جانب نقد و خودداری از هرگونه حرمت شکنی.
 - ۸- اصل ترویج: تعهد به رواج دانش و اشاعه نتایج تحقیقات و انتقال آن به همکاران علمی و دانشجویان به غیر از مواردی که منع قانونی دارد.
 - ۹- اصل برائت: التزام به برائت جویی از هرگونه رفتار غیرحرفه ای و اعلام موضع نسبت به کسانی که حوزه علم و پژوهش را به شائبه های غیرعلمی می آلاینند.

معاونت پژوهش و فن آوری
به نام خدا
تعهد اصالت رساله یا پایان نامه تحصیلی

اینجانب لادن یداللهی دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد در رشته مهندسی کشاورزی- اقتصاد کشاورزی که در تاریخ ۱۳۹۲/۳/۲۶ از پایان نامه خود تحت عنوان " بررسی سیاست‌های حمایتی دولت بر عرضه پسته " با کسب نمره دفاع نموده‌ام بدینوسیله متعهد می‌شوم:

- ۱) این پایان نامه حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و ...) استفاده نموده‌ام، مطابق ضوابط و رویه موجود، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آنرا در فهرست مربوطه ذکر و درج کرده‌ام.
- ۲) این پایان نامه قبلاً برای هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاه ها و موسسات آموزش عالی ارائه نشده است.
- ۳) چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هرگونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و ... از پایان نامه داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.
- ۴) چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود ، عواقب ناشی از آن را می پذیرم و دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچگونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی:

تاریخ و امضاء

دانشگاه آزاد اسلامی
واحد مرودشت

دانشکده کشاورزی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M . A)

گرایش:

اقتصاد کشاورزی

عنوان:

بررسی سیاست های حمایتی دولت بر عرضه پسته

استاد راهنما:

دکتر بهاءالدین نجفی

استاد مشاور:

دکتر سید نعمت اله موسوی

نگارش:

لادن یداللهی

بهار ۱۳۹۲

سپاسگزاری:

خدای بزرگ را سپاس می گویم که مرا در نوشتن این پایان نامه یاری نمود.

این تحقیق نگاهی بر سیاست های حمایتی دولت بر عرضه پسته از ابعاد مختلف دارد و با توجه به

نتایج بدست آمده سعی در معرفی راههای مناسب برای حمایت بهتر از این محصول دارد.

این تحقیق مشتمل بر سه فصل می باشد، که شامل مباحث کلی و نگاهی به وضعیت محصول پسته

در سطح کشور می باشد. فصل دوم شامل مباحث نظری و فصل آخر به نتیجه گیری و پیشنهادات

اختصاص یافته است.

در پایان بر خود لازم می دانم که از زحمات بی دریغ استاد گرامی جناب آقای دکتر بهاءالدین که در

تمام مراحل راهنمای اینجانب بوده و از دقت نظر ایشان در تهیه و تدوین مطالب تشکر و قدر دانی

نمایم.

همچنین استاد گرامی جناب آقای دکترسید نعمت اله موسوی که سمت استاد مشاور و جناب آقای

دکتر زکریا فرج زاده در سمت استاد داور داخلی و همچنین جناب آقای دکتر رهام رحمانی در سمت

استاد داور خارجی را بعهده داشتند کمال تشکر را دارم و نیز جناب آقای دکتر یوسف حسنی که با

دلسوزی فراوان در انجام کار پاریم نمود از کمکهای صمیمانه ایشان کمال تشکر را دارم.

امید است این کوشش باعث خشنودی حق گشته و برای جامعه اسلامی مفید واقع گردد.

تقدیم به:

پدر و مادر فداکارم که انگیزه تمام تلاشم و مشوق اصلیم در ادامه تحصیل اند

و

همسر مهربانم که در تمام مراحل یاریم کرد و از هیچ کوششی دریغ نکرد

و

برادر و خواهران دلسوزم

۱	چکیده	۱
	فصل اول: کلیات تحقیق	
۳	۱-۱ مقدمه	۳
۳	۱-۱ مروری بر تاریخچه حمایت از بخش کشاورزی در ایران	۳
۴	۲-۱ سیاست های دولت	۴
۴	۱-۲-۱ دوره قبل از انقلاب	۴
۵	۲-۲-۱ دوره بعد از انقلاب تا پایان جنگ	۵
۶	۳-۲-۱ دوره گذار از اقتصاد جنگی به اقتصاد آزاد	۶
۱۰	۳-۱ معرفی محصول و مزیت های رقابتی ایران	۱۰
۱۰	۱-۳-۱ معرفی بیولوژیکی پسته	۱۰
۱۱	۲-۳-۱ ترکیبات و خواص غذایی	۱۱
۱۱	۳-۳-۱ سطح زیر کشت پسته	۱۱
۱۱	۴-۳-۱ پراکنش جغرافیایی	۱۱
۱۳	۴-۱ تولید پسته در ایران و جهان	۱۳
۱۵	۵-۱ تبیین وضعیت صادرات پسته و موانع موجود	۱۵
۱۸	۶-۱ ارقام و مقاصد صادرات ایران در دو دهه گذشته	۱۸
۱۸	۱-۶-۱ اتحادیه اروپا	۱۸
۱۹	۲-۶-۱ شرق دور	۱۹
۱۹	۳-۶-۱ امارات متحده عربی	۱۹
۱۹	۴-۶-۱ کشورهای مشترک المنافع	۱۹
۱۹	۵-۶-۱ کشورهای خاورمیانه و شمال آفریقا	۱۹
۲۰	۶-۶-۱ شبه قاره هند	۲۰
۲۳	۷-۱ مروری بر تحقیقات انجام شده	۲۳
۲۳	۱-۷-۱ تحقیقات صورت گرفته در ایران	۲۳
۲۸	۲-۷-۱ تحقیقات صورت گرفته در جهان	۲۸
	فصل دوم: مباحث تئوریکی	
۳۴	۱-۲ روش تحقیق	۳۴
۳۶	۲-۲ ARDL	۳۶

فصل سوم: نتایج و بحث

۵۱ ۱-۳ مقدمه
۵۱ ۲-۳ تابع عرضه پسته
۵۲ ۳-۳ تابع واکنش عرضه کوتاه مدت
۵۶ ۴-۳ تابع عرضه بلند مدت
۵۷ ۵-۳ مدل تصحیح خطا
۵۹ ۶-۳ نتیجه گیری
۶۰ ۷-۳ پیشنهادات

منابع و مأخذ

۶۱ فهرست منابع فارسی:
۶۴ فهرست منابع انگلیسی:
۶۷ پیوست ها:
۸۷ چکیده انگلیسی:

فهرست جداول

شماره صفحه

عنوان

- جدول ۱-۱ ترکیبات غذایی موجود در یکصد گرم مغز پسته ۱۱
- جدول ۲-۱ مقایسه تولید پسته ایران و آمریکا طی سالهای ۲۰۰۲ تا ۲۰۱۲ ۱۴
- جدول ۳-۱ مقایسه صادرات پسته ایران و آمریکا طی سالها ۱۹۹۶ تا ۲۰۱۰ ۱۷
- جدول ۴-۱ مقاصد اصلی صادرات پسته ایران در سال محصولی ۲۰۱۰ ۲۲
- جدول ۱-۳: بررسی ایستایی متغیرهای مدل عرضه پسته در ایران ۵۲
- جدول ۲-۳: متغیرهای مورد استفاده در الگو ۵۲
- جدول ۳-۳ نتایج تخمین تابع عرضه پسته با معیار شوارتز-بیزین ۵۳
- جدول ۴-۳: نتایج آزمون های الگو ۵۴
- جدول ۵-۳: نتایج تخمین تابع عرضه بلند مدت پسته ۵۶
- جدول ۶-۳: تخمین مدل تصحیح و خطای تابع عرضه پسته در ایران ۵۸

فهرست نمودارها

شماره صفحه

عنوان

نمودار ۱-۳: آزمون کیوسام ۵۵

بررسی سیاست‌های حمایتی دولت بر عرضه پسته

چکیده:

با توجه به اهمیت اقتصادی پسته در اقتصاد ملی و باعنایت به رقابت‌های جهانی در زمینه بازار این محصول و پتانسیل بالای آن برای صادرات، در این مطالعه اثرات مداخله‌ی دولت بر عرضه، از راه محاسبه‌ی نرخ حمایت اسمی بررسی شد. داده‌های مورد نیاز از منابع آماری گوناگون از جمله: آمار نامه‌های وزارت کشاورزی و FAO طی دوره (۱۳۸۹ - ۱۳۵۹) بدست آمد. نتایج این پژوهش نشان از رابطه مثبت قیمت و سطح زیر کشت دارد. همچنین سیاست‌های حمایتی دولت بر عرضه پسته اثر مثبت نشان داد.

کلمات کلیدی: پسته، سطح زیر کشت، نرخ حمایت اسمی، نرخ حمایت موثر، مدل خود توزیع با وقفه‌های گسترده

فصل اول

۱ + - مروری بر تاریخچه حمایت از بخش کشاورزی در ایران

حمایت از بخش کشاورزی در ایران از اواسط سال ۱۳۴۰ پس از اجرای برنامه اصلاحات ارضی اگرچه به صورت توزیع ارزان قیمت نهاده‌های مورد نیاز زارعین از قبیل کود، سم و نظایر آن آغاز شد، لیکن قانون معینی که نشان از رسمیت چنین حمایتی داشته باشد، نگاشته نشده بود. در همین سال‌ها دولت بر بازار محصولات کشاورزی نظارت داشته و به ویژه در مواقع بحرانی در روند خرید و فروش گندم و توزیع آرد آن برای تأمین نان مردم دخالت می نمود. همچنین به منظور حمایت از تولیدکنندگان بخش کشاورزی و مصرف کنندگان این محصولات، اقدام به تأسیس ارگان‌هایی برای جمع‌آوری، بسته‌بندی و عرضه بعضی از محصولات کشاورزی به منظور تضمین و تثبیت قیمت‌های خرید نمود که این سازمان‌ها شامل سازمان مرکزی تعاون روستایی، اتاق اصناف، شورای عالی تضمین حداقل قیمت محصولات کشاورزی و دامی، مرکز بررسی قیمت‌ها و سازمان حمایت از مصرف کنندگان و تولیدکنندگان بود که اکثر این سازمان‌ها تاکنون اقدام به ادامه گسترش وظایف محوله می‌نمایند و به نوعی می‌توان دهه ۱۳۴۰ را سرآغاز ایجاد سازمان‌های بزرگ انجام سیاست‌های تنظیم بازار بخش کشاورزی ایران در نظر گرفت. بعد از انقلاب اسلامی تا سال ۱۳۶۸ به دلیل وقوع جنگ تحمیلی، سیاست‌های جدیدی برای حمایت از بخش کشاورزی به کار گرفته نشد، تا این که از سال ۱۳۶۸ با تصویب قانون تضمین خرید محصولات اساسی زراعی (شامل گندم، جو، ذرت دانه ای، برنج، چغندر قند، پنبه و ش، سیب زمینی، پیاز، حبوبات و دانه های روغن) حمایت دولت، شکلی قانونمند یافت و بدین ترتیب با به کارگیری ابزار حمایتی قیمت تضمینی در کنار پرداخت یارانه به نهاده‌ها پیگیری شد. در سال ۱۳۷۲ با اصلاح قانون مذکور برخی محصولات باغی نظیر سیب، کشمش، خرما، انجیر، مرکبات و برگه زردآلو تحت پوشش سیاست تضمین خرید قرار گرفت (چراغی و قلی پور، ۱۳۷۸).

با شروع برنامه تعدیل و آزادسازی اقتصادی، قیمت نهاده‌های مورد نیاز کشاورزان به طور گسترده‌ای افزایش یافت و علیرغم پرداخت یارانه به این نهاده‌ها، به دلیل کنترل قیمت محصولات کشاورزی توسط دولت در آن سال‌ها، در واقع به جای حمایت، کشاورزان پرداخت مالیات پنهان را نیز متحمل شدند. به طور کلی در قوانین برنامه‌های دوم، سوم و چهارم توسعه اقتصادی کشور، تداوم پرداخت یارانه به نهاده‌های انواع کود، سم و بذر اصلاح شده، تأکید شده است. ضمن آنکه دولت از طریق بیمه محصولات، پرداخت تسهیلات با نرخ سود حمایت شده، همچنین پرداخت خسارت به کشاورزان در صورت وارد آمدن خسارت‌های مختلف و خرید تضمینی برخی از محصولات مد نظر اعمال حمایت نموده است (چراغی و قلی پور، ۱۳۷۸).

۲-۱- سیاست های دولت

۱-۲-۱- دوره‌ی قبل از انقلاب

نگاهی به تغییرات اقتصادی و اجتماعی دوران حکومت قاجار نشان می‌دهد اقتصاد ایران که دارای ساختار اقتصاد کشاورزی سنتی و صادر کننده مواد کشاورزی و دارای تراز مثبت بازرگانی بوده است. پس از به روی کار آمدن ناصرالدین شاه به کشوری وارد کننده مواد کشاورزی و دارای تراز منفی بازرگانی تبدیل گردید. پس از سقوط قاجار و روی کار آمدن رضاخان دولت مرکزی نسبتاً قوی ایجاد شد که با افزایش دخالت در امور اقتصادی باعث افزایش ثبات اقتصادی گردید. با متمرکز شدن امور مالی دولت و افزایش درآمد نفت منابع قابل دسترسی دولتی برای انجام برنامه‌های توسعه افزایش یافت و دولت رضاخان توانست بدهی‌های خارجی را بازپرداخت نماید و کسر تراز بازرگانی را از بین برده و کسر بودجه را محدود نماید. نابسامانی اقتصادی ایران و وخیم شدن آن بعد از جنگ جهانی از عوامل تشکل فکر برنامه ریزی در سطح جامعه گردید. همزمان با فکر برنامه ریزی اقتصادی دولت اقداماتی نیز در صحنه مالی اقتصادی به عمل آورد. هدف برنامه اول شامل توسعه صادرات، رشد و توسعه کشاورزی،

معادن و علی‌الخصوص نفت بود که با موفقیت روبرو نشد. از علل عدم موفقیت آن ملی شدن صنعت نفت و عدم مشارکت بخش خصوصی بود. پس از سقوط دولت دکتر مصدق که با ملی شدن صنعت نفت باعث تحریم خرید شرکت‌های نفتی گردید، تولید نفت از سر گرفته شده و برنامه دوم توسعه تدوین گردید که در برنامه دوم بخش خصوصی مشارکت بیشتری در تامین مالی ایفا نمود ولی برنامه دوم را نمی‌توان برنامه موفق دانست چون ذخایر ارزی به ۲۸۰ میلیون دلار کاهش پیدا کرد. با شروع سال ۴۲ برنامه سوم کار خود را شروع کرد که در برنامه سوم بزرگترین تامین کننده منابع مالی نفت بود و اتکا به وام‌های خارجی محدود گردید و در مجموع برنامه سوم را می‌توان از نظر کمی برنامه‌ای موفق دانست، چرا که رشد GDP واقعی بیش از هدف برنامه بوده است. برنامه چهارم عمرانی در اواخر دهه ۱۳۴۰ و اوایل ۱۳۵۰ به اجرا گذاشته شد و لذا زمینه‌ای برای ورود به تحولات اقتصادی ۱۳۵۰ و همچنین نقطه عطفی در به اوج رسیدن سیاست‌های دولت در خصوص جهت‌گیری اقتصاد به سمت اقتصاد سرمایه‌داری بوده است. نگاهی به عملکرد برنامه چهارم نمایانگر اختصاص سهم بیشتری از مصارف به بخش صنایع و معادن می‌باشد. برنامه پنجم در نیمه سال ۵۱ شروع شد که ۸۰٪ منابع خود را از طریق نفت تامین میکرد و بیشترین مصارف آن را در این دوره به بخش مسکن و ساختمان تعلق گرفت (مهدوی نجم‌آبادی، ۱۳۷۷).

۱-۲-۲- دوران بعد از انقلاب تا پایان جنگ

بعد از پیروزی انقلاب در ایران اوضاع نابسامان اقتصاد کشور مشکلات پیچیده‌ای را در مقابل دولت قرار داد. توقف و رکورد فعالیت در بسیاری از واحدهای تولید افزایش نرخ بیکاری و غیره باعث شد دولت دست به اقداماتی بزند که این اقدامات موجب گردید تا نقش دولت در کلیه بخش‌های اقتصادی افزایش قابل ملاحظه‌ای یابد، به طوری که علاوه بر سیستم بانکی بخش عمده‌ای از صنایع کشور نیز ملی گردید. لذا این اقدامات منجر به حذف رقابت در فعالیتهای اقتصادی و انحصاری شدن این فعالیت‌ها و نهایتاً کاهش بهره‌وری آنها گردید.

۱-۲-۳-دورهی گذار از اقتصاد جنگی به اقتصاد آزاد

اقتصاد ایران از پایان سال ۱۳۶۴ به بعد با شروع کاهش قیمت نفت، تشدید خسارت‌های ناشی از جنگ و بروز تدریجی آثار و عوارض ناشی از آسیب‌ها و ضایعاتی که بر زیر ساخت‌های اقتصادی کشور وارد آمده بود، با دوران رکود نسبتاً عمیقی مواجه گردید.

بدین ترتیب رشد روز افزون جمعیت، افزایش پرداخت یارانه به بعضی از کالاها، کسری بودجه شدید دولت و کاهش درآمد ارزی، انجام اصلاحات اقتصادی تحت برنامه های تعدیل اقتصادی و خصوصی سازی را الزامی می نمود (مهدوی نجم آبادی، ۱۳۷۷).

پس از انقلاب اسلامی در ایران، در پی تأکید مسئولان بر خود کفایی سیاست منفی قیمت گذاری در بخش کشاورزی دچار تغییر شد و دولت سعی کرد تا از راه قیمت گذاری تضمینی محصولات عمده و استراتژیک و همچنین پرداخت یارانه ی کود شیمیایی، سموم شیمیایی و ... به عوامل تولید ، انگیزه‌های تولید را تقویت نماید، اما پس از جنگ و اتخاذ سیاست آزاد سازی اقتصادی به ناچار سیاست پرداخت یارانه به نهاده ها دچار تغییر گردید (الیاسی بختیاری، ۱۳۷۲).

امروزه یکی از مباحث مهم در مذاکرات تجارت جهانی، حذف حمایت‌های دولت از بخش کشاورزی است به همین دلیل، بررسی، شناخت ابعاد، ابزارها و چگونگی کارکرد حمایت‌ها می تواند به تنظیم جهت گیری سیاسی مناسب برنامه‌های توسعه مساعدت کند. حمایت از بخش کشاورزی، نیاز به هزینه‌های بالایی دارد، که بخشی از آن را مصرف کنندگان داخلی و بخش دیگر را دولت بر عهده می گیرد. بنابراین، حمایت در کشورهایی می تواند مطرح باشد که نخست مصرف کننده شهری توانایی پرداخت مالیات ناشی از حمایت را دارا باشد و همچنین دولت با توجه به الویت‌های مختلف در توسعه صنعتی، توان پرداخت هزینه‌ی حمایت از بخش کشاورزی را داشته باشد (رحیمی، ۲۰۰۰).

ارزبایی سیاست‌های کشاورزی یکی از مباحث مطرح در بسیاری از مطالعه‌های اقتصاد کشاورزی است (آلستون و همکاران، ۱۹۹۴؛ جیاناک و فولتن، ۲۰۰۰ و آلستون و جیمز، ۲۰۰۲). هر گونه

مداخله‌ی آگاهانه دولت در بخش کشاورزی، یک سیاست کشاورزی نامیده می‌شود (سونین و همکاران، ۱۹۹۸).

با توجه به اینکه ایران دارای درآمدهای نفتی است، توانایی قرار گرفتن در زمره‌ی کشورهای صنعتی را دارد که از بخش کشاورزی خود حمایت می‌کنند، لذا می‌تواند در کنار توسعه صنعتی از درآمدهای نفتی به عنوان محرکی برای رشد و توسعه‌ی بخش کشاورزی توجه ویژه‌ای داشته باشد. انواع حمایت از بخش کشاورزی را می‌توان به حمایت‌های مستقیم و غیرمستقیم تقسیم نمود. سیاست‌های حمایت مستقیم؛ بطور مستقیم در تولید و درآمد کشاورزان موثر است. این نوع از سیاست‌ها با تضمین قیمت تولیدات و کاهش هزینه‌های تولید با اعطای یارانه به نهاده‌های تولید، باعث افزایش درآمد کشاورزان می‌شوند. از طرف دیگر سیاست‌های حمایتی غیرمستقیم، به طور غیرمستقیم بر کسب و کار کشاورزان یک ناحیه و حتی کشور تأثیر می‌گذارد. ایجاد زیرساخت‌هایی مانند، شبکه‌های آبیاری و زهکشی، مکانیزاسیون و تامین ماشین‌آلات کشاورزی، تحقیقات، بهداشت دام از سیاست‌های حمایتی غیر مستقیم هستند (حسینی و رضایی، ۱۳۸۹).

در ارتباط با برآورد حمایت از تولیدکنندگان محصولات کشاورزی، در برخی از کشورها و ایران پژوهش‌های انجام شده است. سازمان توسعه و همکاری‌های اقتصادی (۲۰۰۵) در گزارشی تحت عنوان "سیاست‌های کشاورزی در کشورهای سازمان توسعه و همکاری‌های اقتصادی: بازبینی و ارزیابی ۲۰۰۵"، ابتدا تعاریف و روش‌های محاسبه شاخص‌های حمایت از کشاورزی را برای کشورهای عضو سازمان بیان کرده و پس از آن به تحلیل نتایج حاصل از برآورد شاخص‌های حمایت برای آن‌ها پرداخته است. بهره‌وری مناسب از عوامل تولید کشاورزی همواره یکی از مهمترین هدف‌های مدیران بخش کشاورزی بوده است. بی‌توجهی به بهره‌وری، ثابت ماندن و یا کاهش آن طی زمان، با توجه به افزایش هزینه‌های تولید، در صورتی که همزمان با آن قیمت محصول افزایش پیدا نکند مشکلاتی برای تولید کنندگان در بر خواهد داشت که از آن جمله می‌توان به کاهش انگیزه تولید، کاهش سود آوری و در

نهایت فرار سرمایه از بخش تولید به سوی بخش تجارت اشاره کرد. این امر قطعاً تبعات منفی برای اقتصاد ملی در پی خواهد داشت (صداقت، ۱۳۸۱).

یکی از مشکلات رویاروی محصول پسته کشور بویژه در سالهای اخیر، افزایش هزینه های تولید و افزایش نیافتن قیمت پسته متناسب با افزایش هزینه ها بوده در حالی که بهره وری عوامل تولید به طور مشخص عملکرد محصول در واحد سطح هم تقریباً ثابت مانده است؛ به عبارت دیگر بخشی از تولید کنندگان (خرده مالکان) هم اینک در وضعیت نامساعد مالی قرار گرفته اند. پیامد این مسئله کاهش انگیزه تولید کنندگان، پایین آمدن سود آوری تولید پسته و نبود امکان انجام امور زیر بنایی و اصلاح باغهاست به طوری که بیم آن می رود ادامه این روند منجر به غیر اقتصادی شدن تولید پسته گردد (صداقت، ۱۳۸۱).

پل باران بر این باور است که منبع آشکار برای افزایش محصول کل، استفاده از منابع موجود بلا استفاده است که یا به کار گرفته نشده اند و یا در سطح پایینی مورد استفاده قرار گرفته اند. یکی از منابع مهم، نیروی انسانی است که هیچ راهی برای جذب آن در بخش کشاورزی وجود ندارد، زیرا بازده نهایی نیروی کار تمایل به صفر دارد. در کشورهای در حال توسعه انتقال نیروی کار به بخش صنعت نیز به دلیل فراهم نبودن زمینه ها مقدور نیست (جیروند، ۱۳۷۵).

بخش کشاورزی به دلایل مختلف و داشتن ویژگی های خاص، در جهان از حمایت و سیاست های حمایتی مختلفی برخوردار گردیده است. مجموعه این ویژگی ها و حمایت های گسترده باعث شده است بخش کشاورزی تا مدتها از مباحث موافقتنامه گات کنار گذاشته شود، زیرا حساسیت های موجود در بخش کشاورزی از ابتدا رفتار ویژه ای را می طلبید. سیاست های حمایتی در بخش کشاورزی در کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه نیز متفاوت بوده است به نحوی که کشورهای توسعه یافته با سیاست های مشخص و هدفمند، حمایت گسترده ای از این بخش کرده اند، اما سیاست های کشورهای در حال توسعه عمدتاً منجر به حمایت منفی و یا عدم حمایت قابل توجه شده است (نوری، ۱۳۸۴).

با توجه به ماهیت ساختار اقتصادی کشورهای در حال توسعه، دخالت دولت در کلیه بخش‌های اقتصادی، به منظور نیل به توسعه اقتصادی، ضرورتی انکارناپذیر است (Arndt, ۱۹۸۸).

برای حمایت از بخش کشاورزی، ابزارهای مختلفی وجود دارد که به کارگیری هر کدام از آنها اثر های گوناگونی بر بخش کشاورزی و دیگر بخش‌های اقتصادی یک کشور می‌گذارد. اقتصاددانان کشاورزی همواره سعی داشته‌اند سیاست‌های کشاورزی را ارزیابی کنند، اما با وجود آنکه بیشتر برنامه‌های حمایتی کشاورزی، بیش از یک ابزار سیاستی را به طور همزمان به کار می‌برند، مطالعه اندکی در داخل و خارج کشور وجود دارد که به تعیین ترکیب بهینه ی ابزارهای سیاستی به طور همزمان پرداخته باشد. بیش تر مطالعه‌های صورت گرفته در مورد سیاست‌های حمایتی برای محصول‌های کشاورزی خاص در ایران، فقط به بررسی اثرهای ناشی از حذف یک سیاست پرداخته اند و به تعیین ترکیب بهینه‌ی ابزارهای سیاستی توجه نکرده اند و یا تنها سطح بهینه‌ی یک ابزار سیاسی را تعیین کرده اند.

لیندرت (۱۹۸۹)، ضمن بررسی تاریخ سیاست‌های حمایتی در جهان، تجارب و مدل‌های سیاست‌های کشاورزی را به شرح زیر ارائه می‌کند.

- در بیشتر کشورهای توسعه یافته، دولت‌ها بیشترین حمایت‌ها و یارانه‌ها را به بخش کشاورزی اختصاص داده اند.

- در کشورهای جهان سوم، شهرنشینان از طریق تشویق دولت به اعمال فشار به بخش کشاورزی خواستار تهیه غذای ارزان قیمت برای مناطق شهری بوده اند.

- دولت‌های جهان سوم گرایش به سمت اتخاذ سیاست‌های ضد تجاری، که منجر به وضع مالیات بر بخش کشاورزی بر مبنای محصولات صادراتی شده است، داشته اند.

افزون بر آن می‌توان به نمونه‌هایی از حمایتگرایی شدید کشورهای توسعه یافته از انواع محصولات کشاورزی اشاره کرد: به عنوان مثال شکر در ژاپن و آمریکا، غلات و فراورده‌های لبنی در اتحادیه اروپا و برنج در ژاپن.

اقتصاددانان به طور معمول سیاست‌ها را از طریق هزینه‌های اجتماعی که ایجاد می‌کنند مورد ارزیابی قرار می‌دهند. در واقع آن‌ها پیامدهای رفاهی سیاست‌ها را با زمانی مقایسه می‌کنند که مداخله‌ای وجود ندارد. با توجه به اینکه اجرای هر سیاست خاص، پیامدهای رفاهی متفاوتی دارد، بررسی پیامدهای رفاهی یک سیاست بدون در نظر گرفتن اثرهای توزیعی سیاست‌های دیگری که در بازار محصول مد نظر گرفته می‌شود، می‌تواند نتایج گمراه کننده‌ای ببار آورد.

۳-۱- معرفی محصول و مزیت‌های رقابتی ایران

۱-۳-۱- معرفی بیولوژیکی پسته

پسته، درختی است دو پایه از تیره پسته سانان (Anacardiaceae) و از جنس پسته (Pistacia). شایان ذکر است که در این جنس، ۱۱ گونه مختلف وجود دارد که اغلب بومی نواحی مختلف نیمکره شمالی می‌باشند. پسته معمولی از گونه (Pistacia Vera) مشهور به پسته ایرانی می‌باشد که بومی نواحی شمال شرق ایران بوده در اطراف سرخس جنگل‌های انبوهی از انواع خودروی آن یافت می‌شود. در ایران دو گونه دیگر از جنس (Pistacia) به نامهای بنه^۱ و خنجک^۲ (P.khinyuk) نیز به طور وحشی یافت می‌شوند که بیشتر به عنوان پایه پسته معمولی به کار می‌روند (ابریشمی، ۱۳۷۳).

درخت پسته بیشتر در نواحی گرم و نیمه گرم زیست می‌کند ولی این گیاه در برابر سرما و گرما مقاومت بالایی از خود نشان می‌دهد بطوری که از ۲۰- تا ۴۰+ درجه سانتیگراد را تحمل می‌نماید. همچنین این گیاه به دلیل عمیق بودن ریشه، مقاومت خوبی در برابر کم آبی دارد و در برابر شوری خاک نیز از مقاومت بالایی برخوردار است.

در ایران با وجود آنکه ارقام مختلفی از پسته مانند: اوحدی، امیری، حسنی، شستی و غیره شناخته شده اند، رسم بر این است که میوه این گیاه را برحسب شکل آن به دو دسته بادامی و فندق‌ق تقسیم می‌کنند که البته هر کدام انواع متفاوت و درجات تجاری مختلفی دارند.

^۱ . P.mutica
^۲ . P.khinyuk